

עשרה בטבת – הצום הגדול מכולם

א. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יח עמוד ב

דאמר רב חנא בר ביזנא אמר רב שמעון חסידא: מאי דכתיב
 5 כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי
 וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה. קרי להו צום,
 וקרי להו ששון ושמחה, בזמן שיש שלום - יהיו לששון
 ולשמחה, אין שלום - צום. אמר רב פפא: הכי קאמר: בזמן
 שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, יש שמד - צום, אין שמד
 10 ואין שלום, רצו - מתענין, רצו - אין מתענין. אי הכי, תשעה
 באב נמי! - אמר רב פפא: שאני תשעה באב, הואיל והוכפלו בו
 צרות. דאמר מר: בתשעה באב חרב הבית בראשונה ובשניה,
 ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר.

תניא, אמר רבי שמעון: ארבעה דברים היה רבי עקיבא דורש,
 15 ואני אין דורש כמוהו. צום הרביעי - זה תשעה בתמוז שבו
הובקעה העיר, שנאמר בחודש הרביעי בתשעה לחדש ויחזק
 הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ ותבקע העיר. ואמאי קרי
 ליה רביעי - רביעי לחדשים. צום החמישי - זה תשעה באב,
 שבו נשרף בית אלהינו. ואמאי קרי ליה חמישי - חמישי
 20 לחדשים. צום השביעי - זה שלשה בתשרי, שבו נהרג גדליה בן
 אחיקם. ומי הרגו - ישמעאל בן נתניה הרגו, ללמדך ששקולה
 מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלהינו. ואמאי קרי ליה
 שביעי - שביעי לחדשים. צום העשירי - זה עשרה בטבת, שבו
סמך מלך בבל על ירושלים, שנאמר ויהי דבר ה' אלי בשנה
 25 התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר. בן אדם כתב לך
 את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים.
 ואמאי קרי ליה עשירי - עשירי לחדשים. והלא היה ראוי זה
 לכתוב ראשון. ולמה נכתב כאן - כדי להסדיר חדשים כתיקן.

ב. רש"י מסכת ראש השנה דף יח עמוד ב

30 שיש שלום - שאין יד הגויים תקיפה על ישראל.

ג. תוספות מסכת ראש השנה דף יח עמוד ב

זה תשעה בתמוז שבו הובקעה העיר - היינו בראשונה אבל
 בשניה הובקעה ביי"ז ומשום הכי עבדינן ביי"ז תענית והך
 ברייתא מתנינן בירושלמי וגרסי' בה י"ז בתמוז ואף על גב
 35 דכתיב בקרא בתשעה לחדש קלקול חשבונות היו שם ופליג
 אש"ס דידן ורוצה לומר דמתוך טרדתם טעו בחשבונם ולא
 רצה הפסוק לשנות מכמו שהיו סבורים.

ד. בית יוסף אורח חיים סימן תקנ

וה"ר דוד אבודרהם כתב בהלכות תענית (עמ' רנד) שעשרה
 40 בטבת הוא משונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת לא היו
 יכולים לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו (יחזקאל כד ב)
 בעצם היום הזה כמו ביום הכפורים ולא ידעתי מנין לו זה.
 וכתב עוד דעשרה בטבת חל לפעמים בששי ומתענין בו ביום
 ושאר צומות לעולם אין חלים בששי: כתב האגור (סוס"י תתפ)
 45 בשם שבלי הלקט (סי' רסג בהגה) שאין קורין בספר במנחה
 בערב שבת כשחל בו אחד מארבעה צומות הללו עכ"ל ולא נהגו
 כן. כתב הרב דוד אבודרהם (שם עמ' רנה) אם חל עשרה בטבת
 ביום ששי מתפללין שחרית כשאר הצומות וכן במנחה אבל אין
 50 אומרים הוידיים ולא נפילת אפים במנחה מפני שהוא ערב
 שבת:

ה. דרשות החת"ם סופר - דרוש ל, ז אדר

הטעם שקבעו תענית על המצור הוא, הלא היתה ירושלים כמה
 פעמים במצור? רק הטעם הוא דמה שהייתה העיר בטרדת

המצור שתי שנים ומחצה, זה מחמת שבאותו היום סמך מלך
 55 בבל למטה על ירושלים, כמו כן ישבו ב"ד של מעלה אלו
 מימינים ואלו משמאלים, עד שגברו המשמאלים ונחרב
 הבית, והנה אין לך שנה שאין קללתה מרובה מחברתה, וכל
 דור שלא נבנה בימיו ביהמ"ק כאילו נחרב בימיו, נמצא שבכל
 שנה ושנה מתחדש חורבן חדש, וזה בכל פעם שמגיע אותו היום
 60 של עשרה בטבת שהתחיל אז למעלה משפט החורבן, כמו כן
בכל דור ודור יושבים ב"ד של מעלה וגוזרין חורבן של כל שנה
ושנה... אבל תענית חלום מותר להתענות (בשבת) דבשביל עונג
שיש לו שמבטל צרה העתידה לבא עליו לא מעונה הוא, הלכך
תענית ת"ב דזהו רק על צרה שעברה לא דחו שבת אבל תענית
 65 עשרה בטבת זהו על ביטול צרה העתידה, עונג הוא לו והוא דחי
שבת.

ו. רמב"ם הלכות תעניות פרק ה הלכה א

יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו
 בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון
 70 למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם
 להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב
 שנאמר +ויקרא כ"ו+ והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו'.